

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ТРОКОЗ ІРИНА ЮРІЇВНА

УДК 351:630*93

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У
ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ**

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Герасимчук Людмила Олександрівна
доцент, к.с.-г.н.

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Трокоз І. Ю. Особливості здійснення державного контролю у галузі охорони та використання лісових ресурсів.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 101 «Екологія». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Кваліфікаційна робота містить результати досліджень, які стосуються заходів здійснення державного екологічного контролю у сфері охорони лісів Житомирської області. Установлено, що протягом 2021 року у сфері контролю, захисту, використання та відтворення рослинних ресурсів і лісу було здійснено 6 % від загальної кількості перевірок. Серед перевірок, що здійснені у сфері охорони рослинних ресурсів, майже 59 % відносились до лісового господарства, серед яких 32,9 % становили планові заходи та 67,1 % позапланові. У результаті було притягнуто до адміністративної відповідальності 470 осіб. За результатами планових перевірок було складено 68,5 % протоколів, а позапланових – 31,5 %. Нарахована сума штрафів сягнула 156,892 тис. грн, з яких стягнуто 99,1 %. За пошкодження та знищення дерев було нараховано збитки загальною сумою у 4055,998 тис. грн, серед яких невстановленими особами було нанесено збитків на суму 1103,647 тис. грн. У сфері охорони та захисту лісу пред'явлено 32 претензії на загальну суму 2932,794 тис. грн, із яких стягнуто у результаті планових заходів 103,1 %, позапланових – 21,5 %.

Доведено, що громадськість, розуміючи важливу роль лісів у воєнний час, які оберігають від обстрілів міста і села, бере активну участь у їх відновленні та охороні.

Ключові слова: державний екологічний контроль, планові і позапланові заходи, ліс, збитки, штрафи, громадськість.

SUMMARY

Trokoz I. Yu. Peculiarities of state control in the field of protection and use of forest resources.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 101 "Ecology". – Polis National University, Zhytomyr, 2023.

The qualification work contains the results of research related to measures of state environmental control in the field of forest protection in the Zhytomyr Region. It was established that during 2021, 6% of the total number of inspections was carried out in the field of control, protection, use and reproduction of plant resources and forests. Among the inspections carried out in the field of protection of plant resources, almost 59% were related to forestry, of which 32.9% were planned measures and 67.1% were unplanned. As a result, 470 people were brought to administrative responsibility. According to the results of scheduled inspections, 68.5% of protocols were drawn up, and 31.5% of unscheduled ones. The assessed amount of fines reached UAH 156,892,000, of which 99.1% was collected. Damages totaling UAH 4,055,998,000 were assessed for the damage and destruction of trees, among which unidentified persons caused damages in the amount of UAH 1,103,647,000. In the field of forest protection and protection, 32 claims for the total amount of UAH 2,932,794 thousand were presented, of which 103.1% were collected as a result of planned measures, 21.5% were unplanned.

It has been proven that the public, understanding the important role of forests in wartime, which protect cities and villages from shelling, takes an active part in their restoration and protection.

Key words: state environmental control, planned and unplanned measures, forest, damages, fines, public.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЛІСІВ	9
1.1. Екологічне значення сучасного стану лісових екосистем	9
1.2. Особливості здійснення екологічного контролю у галузі лісового господарства	10
1.3. Висновки до розділу	11
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА І УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	12
2.1. Програма досліджень	12
2.2. Методика проведення досліджень	13
2.3. Характеристика об'єкту досліджень	14
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО НАГЛЯДУ У МЕЖАХ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ	15
3.1. Аналіз здійснення екологічного контролю у Житомирській області	15
3.2. Особливості здійснення державного нагляду у сфері охорони, захисту та використання лісових ресурсів	16
3.3. Необхідність участі громадськості у сфері охорони лісового господарства	24
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	33

ВСТУП

Актуальність досліджень. Лісові угіддя мають важливе господарське значення, виконують важливу екологічну сервісну функцію та відіграють беззаперечну роль у процесі виживання і розвитку людства. Зміна площі лісових масивів суттєво впливає на регіональний клімат, біорізноманіття, екологічну безпеку країни і навіть на глобальні зміни навколишнього середовища [39]. Крім того, ліси виконують найважливіші екологічні функції, а саме: водоохоронну, санітарну, оздоровчу, рекреаційну та естетичну [27].

Одним із шляхів реалізації державної політики та управління у лісовому господарстві є здійснення державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів [1]. Контрольно-наглядова діяльність у сфері лісокористування являє собою комплексний вид діяльності органів державної влади з виявлення, перешкод та попередженню порушень у галузі лісокористування [35].

За офіційними даними Держлісагентства України однією із головних причин нераціонального природокористування є неефективна система державного управління та контролю за діяльністю господарств лісової галузі та зловживання повноваженнями з їх боку. Забезпечення всебічної охорони лісу, переосмислення його значення у забезпеченні сталого розвитку народного господарства та гармонізація норм ведення лісового сектору критеріям Європейського Союзу – все це передбачено Стратегією державної екологічної політики України на період до 2030 року [5].

Тому, розробка ефективних заходів державного екологічного нагляду і контролю у сфері охорони та відтворення лісового фонду України, а також усвідомлення його особливого значення має стати пріоритетними завданнями державної екологічної політики.

Мета та завдання досліджень. Мета даного дослідження полягає у тому, щоб проаналізувати особливості здійснення державного контролю у галузі охорони та використання лісових ресурсів на території Житомирської області протягом 2021 року.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- за даними Державної екологічної інспекції Поліського округу проаналізувати ресурсні заходи державного контролю, проведені у Житомирській області протягом 2021 року;
- здійснити аналіз планових та позапланових перевірок у галузі охорони та відтворення рослинного світу, у тому числі, у сфері лісової галузі;
- проаналізувати участь громадськості у сфері охорони та відновлення лісів під час воєнного стану.

Об'єкт дослідження – рослинний світ та лісові ресурси Житомирської області.

Предмет дослідження – планові та позапланові перевірки, особливості здійснення державного контролю у галузі лісового господарства.

Методи дослідження. Виконання дослідження ґрунтувалось на використанні загальнонаукових та спеціальних методів досліджень: аналітичний, порівняльно-розрахунковий, статистичний.

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше здійснено аналіз контрольно-наглядових заходів у галузі лісового господарства Житомирської області.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати можуть бути використані для складання регіональних звітів, що стосуються охорони навколишнього природного середовища та при проведенні еколого-просвітницьких заходів із населенням регіону.

Апробація досліджень. Результати дослідження були апробовані і представлені на двох конференціях:

- III Всеукраїнська науково-практична конференція присвячена пам'яті професора А.І. Гузія. (м. Житомир, 12 жовтня 2022 р.). Житомир (Додаток А);
- V Міжнародна науково-практична конференція «Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку», 21 березня 2023 року, м. Малин (Додаток Б).

РОЗДІЛ 1

ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЛІСІВ

1.1. Екологічне значення сучасного стану лісових екосистем

Лісові екосистеми забезпечують найважливіші екологічні послуги та ресурси і тому високо цінуються людством [26, 34]. Відомо, що лісові екосистеми характеризуються високою інтенсивністю біологічного кругообігу речовин та енергії, що робить суттєвий внесок у наземну біомасу. Ліси є одним з найважливіших компонентів навколишнього середовища та покривають приблизно 30 % території Землі [32, 40]. Лісові екосистеми впливають на клімат, чистоту води й повітря, захищають сільськогосподарські угіддя від вітру та водних потоків, формують вуглецевий баланс атмосфери, зберігають біорізноманіття [42, 43]. Майбутні втрати лісового покриву можуть виникнути через вирубку лісів та переходу до інших видів землекористування. Це може негативно вплинути на загальні запаси прісної води на Землі, що загрожує виживанню мільйонів людей та шкодить довкіллю [30].

Наразі у Європейському Союзі велика увага приділяється реалізації актуальної лісової політики і збереженню лісового біорізноманіття з метою покращення екологічного стану довкілля [25]. Зокрема, на Всесвітній конференції ООН з якості навколишнього середовища та подальшому розвитку людства, яка сталась у Ріо-де-Жанейро у 1992 році у рамках Програми дій «Повістка дня на XXI століття», вчені зосередили увагу на екологічних проблемах, які пов'язані із обезлісненням і збереженням глобальних функцій лісів та лісових площ. У програмі поставлені завдання забезпечення цілісного і раціонального переходу до стійкого та екологічно безпечного освоєння лісів, використанню лісових ресурсів, що відновлюються, їх освоєнню та збереженню. У результаті ООН затвердила

програму відновлення лісових ландшафтів світу, зобов'язавши до 2030 року створити нові ліси на площі 350 млн га [38].

Ліси являють собою унікальні екосистеми, що містять велику кількість видів флори і фауни, а також різноманітні види грибів з високим ступенем концентрації. Накопичена біомаса у кронах лісу формує значну кількість органічної речовини, підтримує розвиток первинної продуктивності та різноманітності організмів, що здатні до первинного ґрунтоутворення [37]. Отже, лісові масиви є необхідними для збереження біорізноманіття. В Україні у лісах нараховується біля 41 % видів рослин та мешкає 31 % тварин, що занесені до Червоної книги України [41].

1.2. Особливості здійснення екологічного контролю у галузі лісового господарства

Однією із функцій державного управління у галузі охорони та відновлення лісів є державний екологічний контроль, який являє собою гарантію природоохоронних заходів. Державний екологічний контроль – це діяльність відповідних органів державної влади, яка спрямована на перевірку дотримання природоохоронного законодавства усіма юридичними та фізичними особами. Проте, на думку П. В. Мельника, низький рівень екологічного контролю в Україні пов'язаний із наділенням повноважень широко кола державних органів [14].

Сучасні дослідження, які розглядають правопорушення у сфері лісового законодавства, що присвячені таким питанням, як роль суспільної свідомості і впливу законодавства на правопорушення у галузі лісового господарства [36], роль корпоративної соціальної відповідальності у секторі лісівництва [28], розгляду взаємозв'язку між структурними та соціально-економічними характеристиками міських лісопарків з виникненням злочинності [31], пов'язаності понять справедливості та результатів проєкту у лісовому господарстві із компенсацією викидів вуглецю [33], розгляду

правопорушень лісового господарства у межах кримінального права [29] тощо.

В Україні проблеми державного нагляду і контролю у сфері охорони та раціонального виростання лісів були висвітлені у працях Кротюка А., Олійнічука Р., Чернявської Я., Соцького А. та інших учених. Зокрема, у дослідженні Кротюка А. було проаналізовано іноземний досвід запобігання незаконній рубці лісових насаджень [13], Олійничук Р. досліджував особливості розслідування незаконної рубки лісу [16], Чернявська Я. вивчала екологічний контроль як лісоохоронну діяльність Національної поліції України [24], Соцький А.М. розглядав повноваження та компетенції центральних органів виконавчої влади в лісовій галузі [22]. В. А. Новик наголошує на негативній тенденції кримінальних правопорушень у лісовому господарстві, наслідками яких є знищення рослинного світу, забруднення земель, що, в цілому, загрожує екологічній безпеці нашої держави [15].

Проте, питання державного нагляду і контролю у лісовій галузі мають лише поверхневі дослідження та потребують більшої уваги з боку науковців.

1.3. Висновки до розділу

Виходячи із аналітичного огляду літератури, наразі найважливішою проблемою у світі є питання збереження лісів та підвищення їх ролі у збереженні природного середовища існування. Можна припустити, що екологічна та еколого-стабілізуюча роль лісів у найближчому майбутньому може повністю стати предметом ринкових відносин. Проте, говорячи про правову складову, можна стверджувати, що контрольно-наглядові функції державних органів потребують більшої уваги. Слід зауважити, що законодавча та правозастосовуюча практика з питань охорони лісового господарства, а також питання, що пов'язані із роботою наглядово-розпорядчих органів, розглядаються виключно поверхнево.

РОЗДІЛ 2

ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Програма проведення досліджень

Дослідження проводились на кафедрі екології Поліського університету на факультеті лісового господарства та екології.

Для успішного написання роботи розроблена програма, що містить такі основні етапи:

- разом із керівником роботи визначити тему дослідження;
- визначити актуальність, мету та основні завдання проведення дослідження, встановити його наукову новизну та практичну значимість;
- здійснити апробацію дослідження;
- провести аналітичний огляд літературних та інформаційних джерел для більш глибокого пізнання досліджуваної тематики;
- дослідити та опрацювати методики, необхідні для проведення досліджень;
- надати характеристику умов проведення досліджень;
- здійснити аналіз здійснення екологічного контролю у Житомирській області за різними об'єктами довкілля;
- проаналізувати заходи екологічного контролю, здійснені у галузі охорони та відтворення рослинного світу і лісових ресурсів на території Житомирської області за 2021 рік;
- дослідити роль громадськості у охороні та відтворенні лісів під час дії воєнного стану у країні;
- зробити відповідні висновки.

2.2. Методика проведення досліджень

Інформаційною базою для проведення досліджень були матеріали проведення планових і позапланових заходів контролю, що здійснювалися Управлінням державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області Державної екологічної інспекції Поліського округу протягом 2021 року.

Відповідно до Положення про ДЕІ Поліського округу здійснення контролю у галузі охорони, захисту, використання та відтворення лісів проводиться по 9-ти основним напрямам (рис. 2.1).

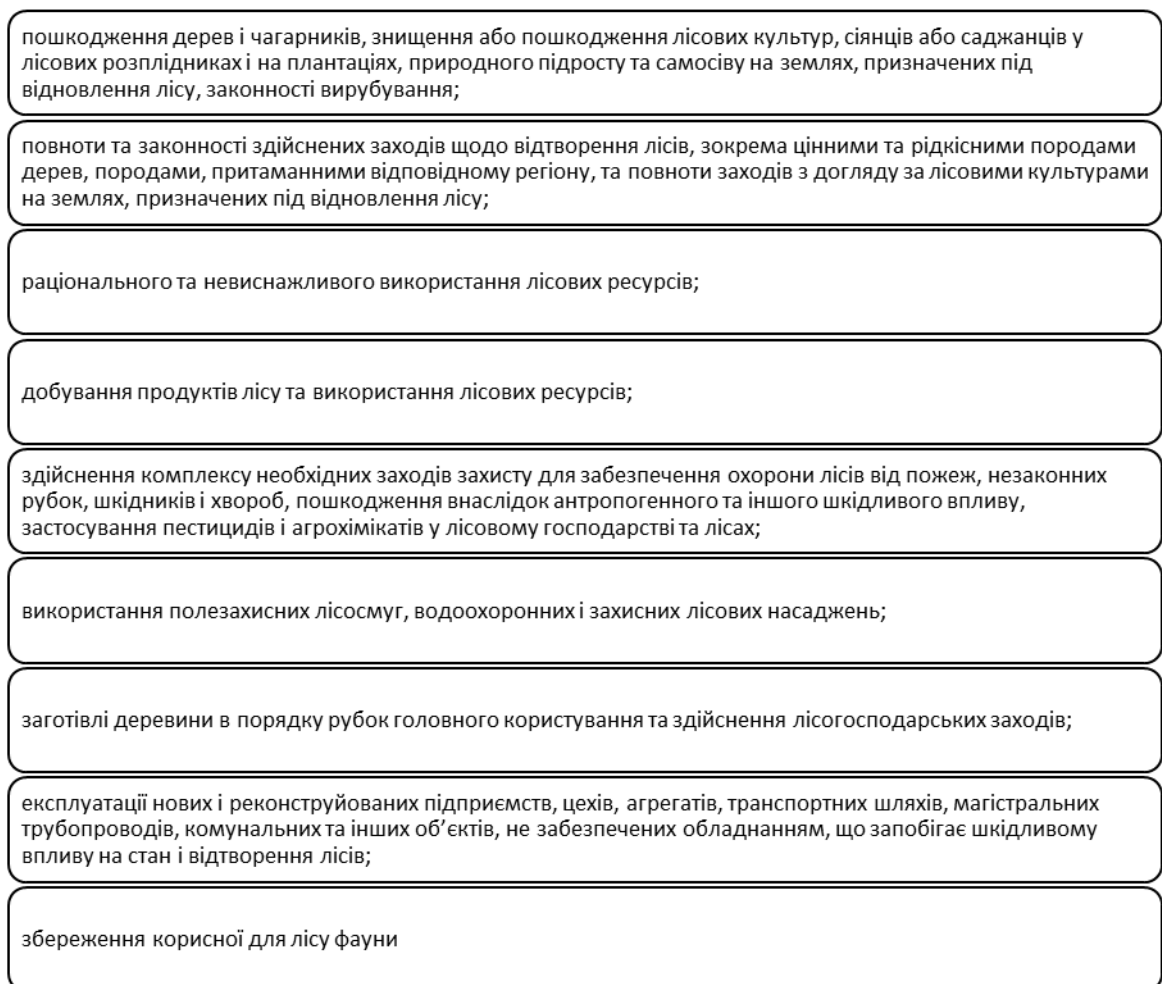

Рис. 2.1. Напрями контролю ДЕІ у галузі охорони лісів (побудовано на основі даних [17])

2.3. Характеристика умов проведення досліджень

Лісистість Житомирської області становить 33,6 % від загальної площі регіону (рис. 2.2). Лісовий фонд Житомирщини становить 1089,5 тис. га. Основними лісокористувачами є Держлісагентство, Мінагрополітики, Міноборони тощо. Основна частина лісовкритих земель відноситься до експлуатаційних лісів, а саме 69 %. Серед деревних порід головними є: сосна звичайна, дуб черешчатий, береза повисла та інші породи.

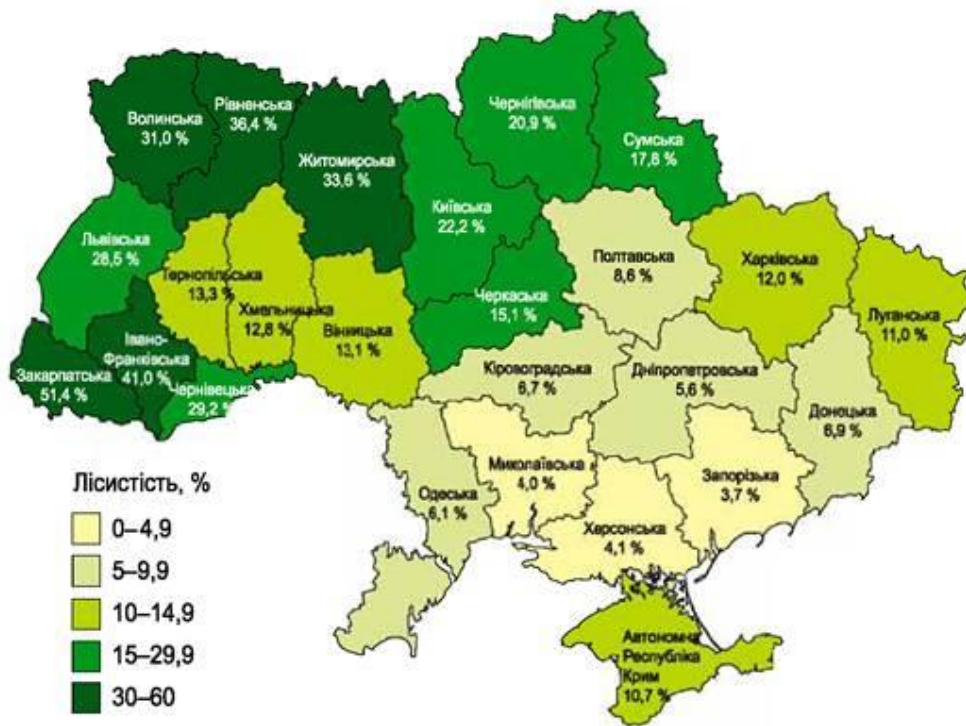

Рис. 2.2. Лісистість регіонів України, %

РОЗДІЛ 3

ОЦІНКА ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО НАГЛЯДУ У МЕЖАХ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Аналіз здійснення екологічного контролю у Житомирській області

Державна екологічна інспекція (ДЕІ) Поліського округу являє собою міжобласний територіальний орган Державної екологічної інспекції України та здійснює свої повноваження у межах Житомирської та Рівненської областей [17].

У 2021 році ДЕІ було здійснено 3935 заходів державного контролю, під час яких перевірено 1079 об'єктів державного нагляду. Управлінням державного екологічного контролю Житомирської області було здійснено 1989 перевірок, що склало 50,5 % від загальної кількості, під час яких перевірено 513 об'єктів державного нагляду. У результаті проведення перевірок і рейдів були складені протоколи про адміністративні правопорушення у кількості 6138 штук, а до адміністративної відповідальності притягнуто 6025 осіб. У межах Житомирської області кількість складених протоколів становила 3503, да відповідальності притягнуто 3438 осіб (рис. 3.1).

Серед усієї кількості адміністративних протоколів (3503), які було складено Управління держнагляду Житомирської області, 2% або 61 було передано до органів суду. Сума накладених штрафів сягнула 845,603 тис. грн, із яких було стягнуто 812,613 тис. грн. Загальна сума збитків, що заподіяні державі від порушення природоохоронних вимог, склала 68911,074 тис. грн, із яких 33879,245 або 49 % було заподіяно нествановленими особами. Кількість пред'явлених претензій становила 133 на загальну суму 43124,758 тис. грн, з яких стягнуто 114 (85,7 %) на суму 2395,568 тис. грн, що становило лише 5,5 % від загальної їх суми.

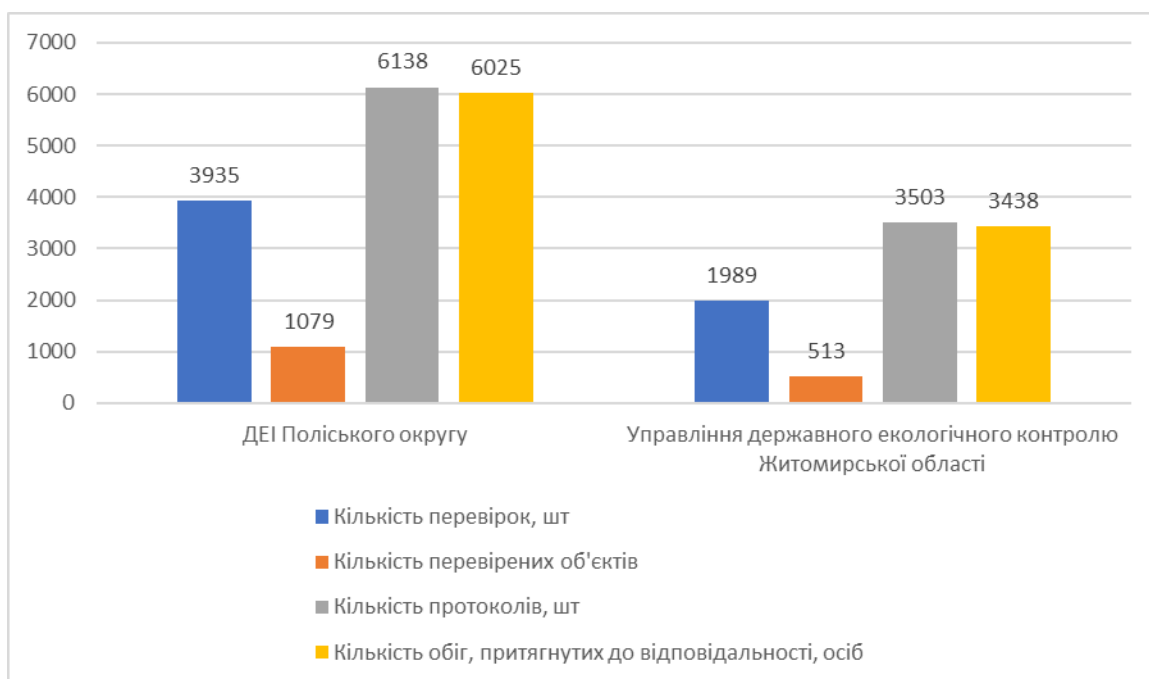

Рис. 3.1. Кількість заходів проведених ДЕІ Поліського округу у 2021 році

Крім того, 59 матеріалів справ було передано до правоохоронних органів та 4 матеріали – до суду для винесення рішення про тимчасову зупинку діяльності суб'єкта господарювання.

3.2. Особливості здійснення державного нагляду у сфері охорони, захисту та використання лісових ресурсів

Управлінням державного екологічного нагляду Житомирської області у 2021 році здійснено перевірки у сфері контролю, захисту, використання та відтворення водних ресурсів – 28 %, поводження з відходами – 20 %, атмосферного повітря – 17 %, охорони та використання земель – 16 %, рослинних ресурсів і лісу – 6 %, рибних ресурсів – 5 %, охороною та використанням надр – 4 %, тваринного світу та об'єктів природно-заповідного фонду – по 2 % (рис. 3.2).

Найбільша кількість перевірок була сфері водних ресурсів, а найменші їх кількості – у сфері охорони тваринного світу та об'єктів ПЗФ.

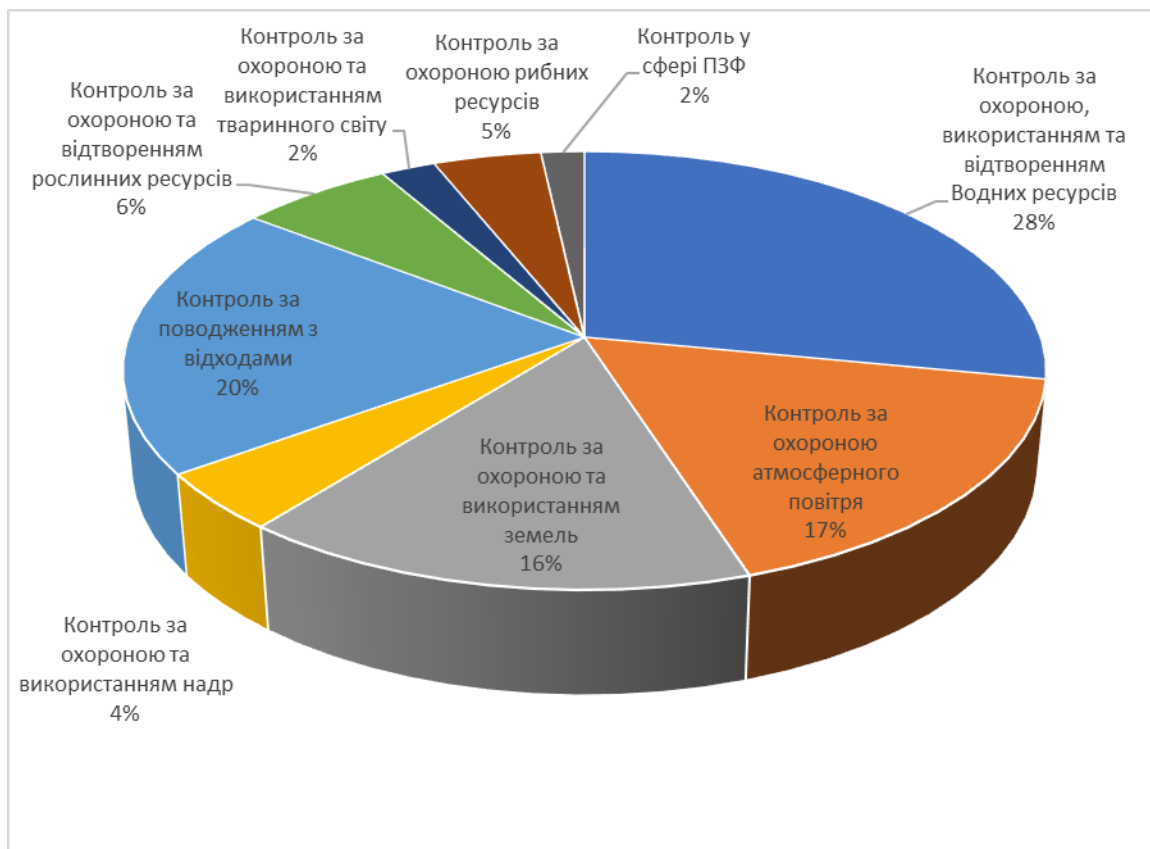

Рис. 3.2. Кількість перевірок по сферам, 2021 рік

Із усієї кількості перевірок, що здійснені у сфері охорони, захисту та використання рослинних ресурсів, майже 59 %, а саме 73 заходи, відносились до лісового господарства.

Відповідно до законодавства України заходи державного контролю (нагляду) можуть бути плановими та позаплановими [19]. Перевірки, які були здійснено у сфері охорони лісових ресурсів, становили 32,9 % планових заходів та 67,1 % позапланових (рис. 3.3).

У результаті здійснення заходів контролю у сфері охорони рослинного світу протягом 2021 року було притягнуто до адміністративної відповідальності, а саме накладення штрафів, було притягнуто 693 особи, із яких 470 осіб притягнуто за пошкодження та знищення лісових насаджень. Аналогічною була і кількість складених протоколів про адміністративні правопорушення у сфері лісового господарства.

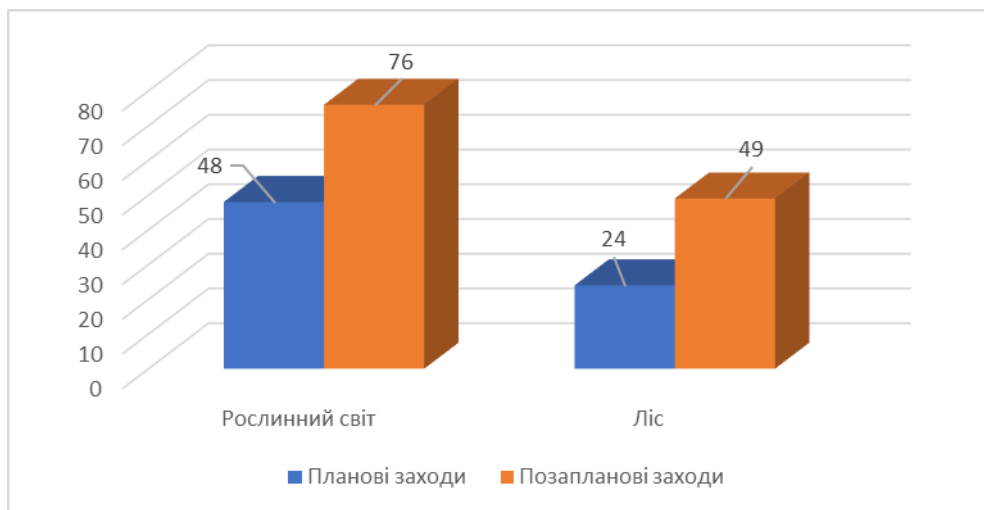

Рис. 3.3. Кількість перевірок у сфері рослинного світу та лісів, 2021 рік

Серед усієї кількості складених протоколів у сфері лісових ресурсів за результатами планових перевірок було складено 68,5 %, а позапланових – 31,5 % (рис. 3.4).

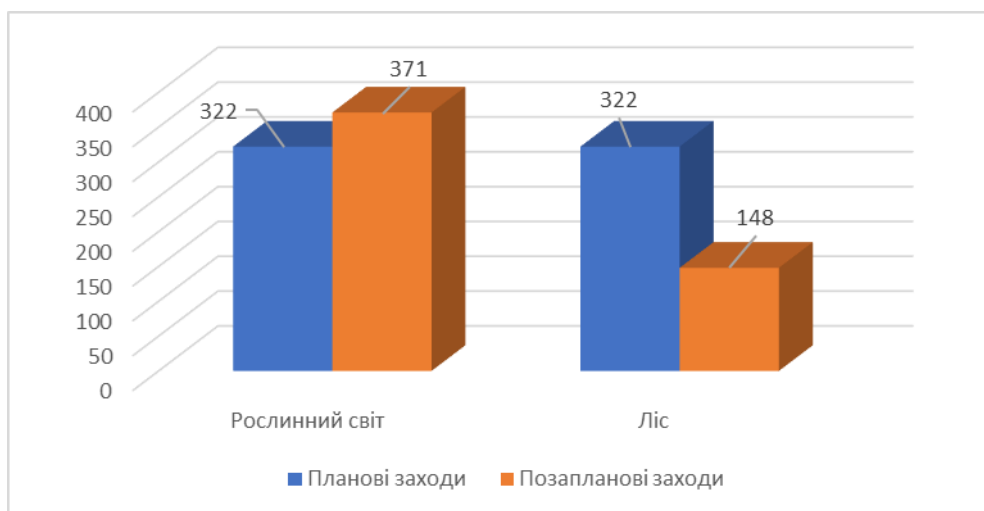

Рис. 3.4. Кількість складених протоколів про АП, 2021 рік

Сума накладених штрафів за порушення природоохоронного законодавства у сфері рослинного світу сягнула 288,705 тис. грн, із яких було стягнуто 276,651 тис. грн, а саме 95,8 %. У сфері охорони лісового господарства нарахована сума штрафів сягнула 156,892 тис. грн, із яких стягнуто 99,1 %, а саме 155,532 тис. грн (рис. 3.5).

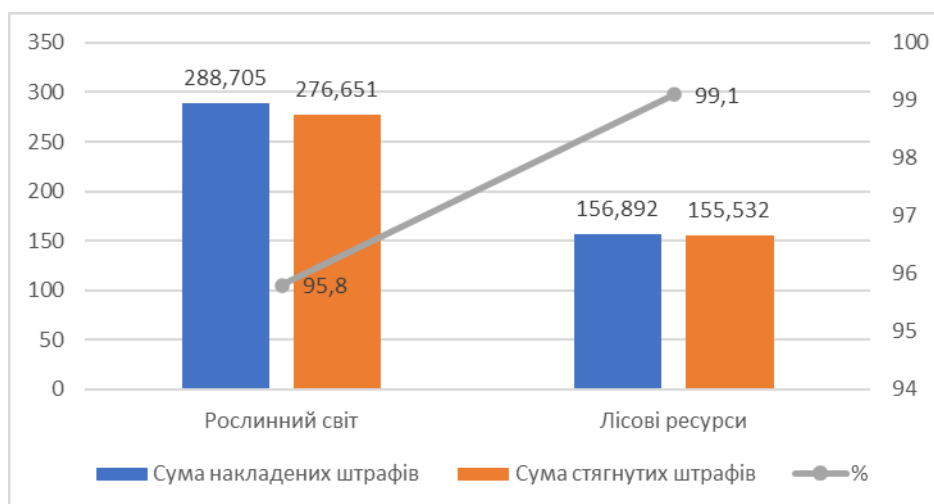

Рис. 3.5. Сума накладених і стягнутих штрафів, тис. грн

Крім того, у результаті здійснення планових перевірок було стягнуто 81,396 тис. грн, а позапланових із врахуванням попереднього періоду – 74,136 тис. грн, що становило 96,7 та 101,9 відсотків відповідно (рис. 3.6).

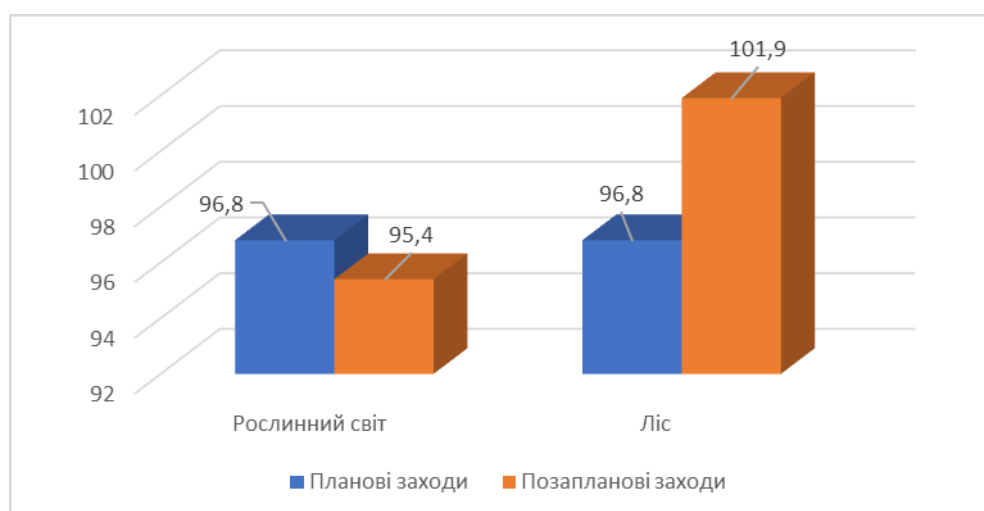

Рис. 3.6. Частки стягнутих штрафів у результаті планових та позапланових перевірок, %

У результаті незаконних пошкоджень та знищень дерев, а саме їх порубки, 11 матеріалів передано у правоохоронні органи для встановлення винних осіб, оскільки ці порушення були здійснені невстановленими особами (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Порушення, за якими матеріали справи передані у правоохоронні органи

Для розрахунку розмірів шкоди, що заподіяні лісовим ресурсам, використовуються такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу, які нараховуються за порушення у межах лісового фонду, що поділені на 10 основних груп (рис. 3.8).

У результаті пошкодження та знищення дерев було розраховано збитки загальною сумою у 4055,998 тис. грн, із якої невстановленими особами було нанесено збитків на суму 1103,647 тис. грн. За знищення і пошкодження лісових насаджень збитки становили 3774,973 тис. грн, із яким невстановленими особами було нанесено збитків на суму 842,179 тис. грн. Причому, збитки, що нанесені невідомими особами, були розраховані лише під час проведення позапланових заходів контролю (рис. 3.9).

Рис. 3.8. Види шкоди, яка може бути заподіяна лісу (побудовано на основі даних [18])

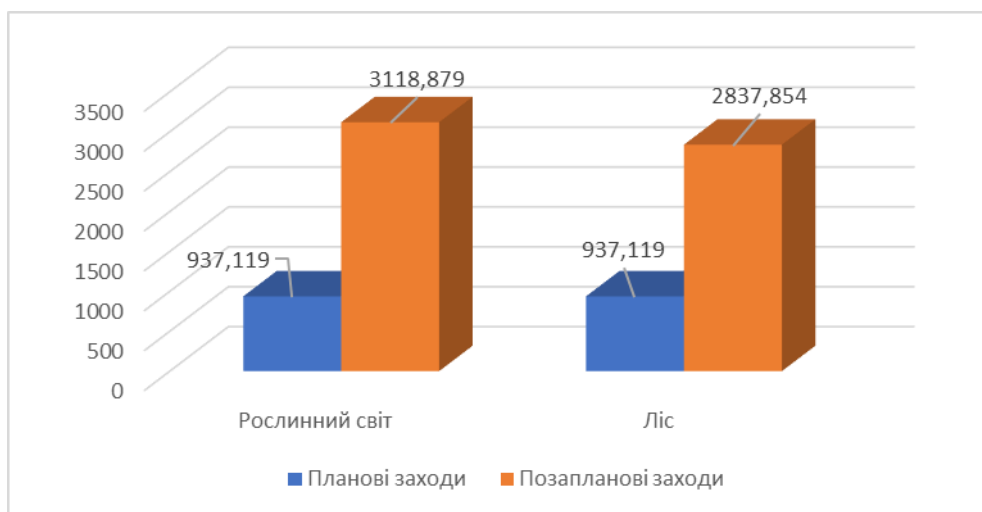

Рис. 3.9. Розраховані збитки за плановими та позаплановими перевірками, тис. грн

За порушення природоохоронного законодавства у сфері охорони та збереження рослинних ресурсів пред'явлено 41 претензія на загальну суму 2954,601 тис. грн, із яких стягнуто у результаті планових перевірок 103,1 %, позапланових – 23,9 %. За порушення у сфері охорони та захисту лісу пред'явлено 32 претензії на загальну суму 2932,794 тис. грн, із яких стягнуто у результаті планових заходів 103,1 %, позапланових – 21,5 % (рис. 3.10).

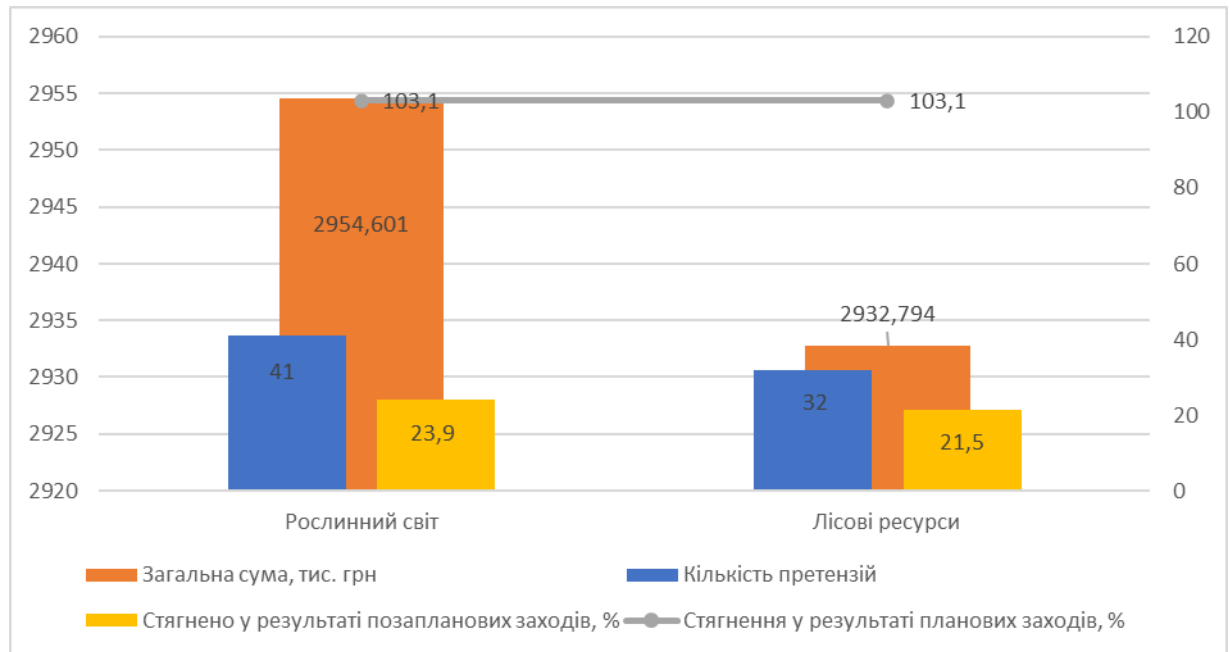

Рис. 3.10. Кількість та сума претензій, пред'явлених за порушення природоохоронного законодавства

За незаконне знищення та пошкодження дерев громадянам було пред'явлено 17 претензій на загальну суму 47,940 тис. грн.

Основними порушеннями, які були виявлені під час планових та позапланових перевірок у державних лісогосподарських підприємствах стали: незаконна рубка, пошкодження дерев до ступеня припинення та неприпинення росту, а також пошкодження відмежувальних знаків. Підприємствам лісогосподарської галузі у результаті проведення заходів державного контролю було пред'явлено 22 претензії на загальну суму 2855,064 тис. грн (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Пред'явлені претензії підприємствам лісового господарства

№ з/п	Назва лісгосподарського господарства	Вид перевірки	Вид порушення	Сума претензії, тис. грн
1	ДП «Бердичівське ЛГ»	планова	рубка та пошкодження дерев до ступеня припинення росту	49,177
2	ДП «Смільчинський лісгосп АПК»	планова	пошкодження дерев до ступеня припинення росту	34,993
3	ДП «Смільчинське ЛГ»	планова	пошкодження дерев та відмежувальних знаків	46,418
4	ДП «Попільнянське ЛГ»	планова	порубка та пошкодження дерев	136,981
5	ДП «Словечанський лісгосп АПК»	планова	вирубка дерев	77,365
6	ДП «Білокоровицьке ЛГ»	планова	вирубка та пошкодження дерев і відмежувальних знаків	73,207
7	ДП «Олевське ЛГ»	планова	вирубка та пошкодження дерев	159,533
8	ДП «Овруцьке ЛГ»	планова	-«-	84,596
9	ДП «Лугинське ЛГ»	планова	пошкодження дерев	62,239
10	ДП «Зарічанське ЛГ»	позапланова	пошкодження та незаконна рубка дерев	5,924
11	ДП «Коростишівське ЛГ»	планова	-«-	70,121
12	ДП «Романівський лісгосп АПК»	планова	-«-	53,080
13	ДП «Новоград-Волинський лісгосп АПК»	планова	-«-	41,979
14	ДП «Радомишльський лісгосп АПК»	позапланова	рубка дерев	1750,530
15	ДП «Олевське ЛГ»	позапланова	пошкодження дерев	5,124
16	ДП «Житомирське ЛГ»	позапланова	рубка дерев	48,358
17	ДП «Попільнянське ЛГ»	-«-	пошкодження дерев до ступеня припинення росту	3,758

18	ДП «Радомишльське ЛМГ»	-«-	порубка та пошкодження дерев	23,009
19	ДП «Лугинське СЛГ»	-«-	-«-	71,812
20	ДП «Малинський лісгосп АПК»	-«-	-«-	23,762
21	ДП «Коростишівський лісгосп АПК»		пошкодження дерев	2,958
22	ДП «Пулинський лісгосп АПК»		порубка та пошкодження дерев	30,140
Всього				2855,064

Крім того, також були пред'явлені претензії двом громадянам за незаконне зрізання дерев на території ДП «Коростенський лісгосп АПК» на суму 20,164 тис. грн та за незаконну порубку у межах ДП «Пулинський лісгосп АПК» на суму 6,540 тис. грн.

3.3. Необхідність участі громадськості у сфері охорони лісового господарства

Необхідність проведення громадського екологічного контролю є нагальною, оскільки наразі є очевидним те, що вирішення екологічних проблем не може бути пріоритетом лише учених, держслужбовців або підприємців. Суспільство почало відчувати на собі негативні наслідки забруднення довкілля, що спричинило підвищення рівня їх екологічної свідомості [7].

Участь громадськості при здійсненні державного екологічного нагляду обґрунтована необхідністю впровадження екологічного законодавства Європейського союзу внаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Громадський екологічний контроль та активна участь громадськості при прийнятті рішень, що стосуються охороні навколишнього природного середовища дають змогу контролювати діяльність державних органів, суб'єктів господарської діяльності та покращити їх роботу шляхом

подання пропозицій та зауважень, а також знизити корупційгенні ризики тощо.

Із введенням воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року лісова галузь стикається з надзвичайними викликами. Гострими питаннями постали охорона лісів від пожеж, збільшення площі лісів у 2022 році порівняно з 2021 роком у 45 разів, незаконні рубки, захист лісових екосистем від шкідників і хвороб через неможливість використання цивільної авіації для обробки. Крім того, експлуатація лісових масивів також перешкоджає здійсненню лісозахисних заходів [11]. Величезна кількість металобрухту та осколків снарядів від застарілої військової техніки пошкодила насадження та знищила біорізноманіття лісового фонду. Ризик підвищення радіаційного фону внаслідок лісових пожеж у зонах відчуження.

За даними офіційного ресурсу Міністерства захисту довкілля «ЕкоЗагроза» за один рік війни внаслідок воєнних дій нараховано збитків для довкілля приблизно на 441 млрд доларів. За забруднення атмосферного повітря через лісові пожежі збитки становлять приблизно 937999 млн грн. Зафіксовано випадків вирубки або повалення лісу на площі 281 223 га на загальну суму 6 521 млн грн. Загальна площа, охоплена лісовими пожежами сягнула 60 269 га, внаслідок яких було викинуто 43 499 811 т забруднюючих речовин (рис. 3.11) [12].

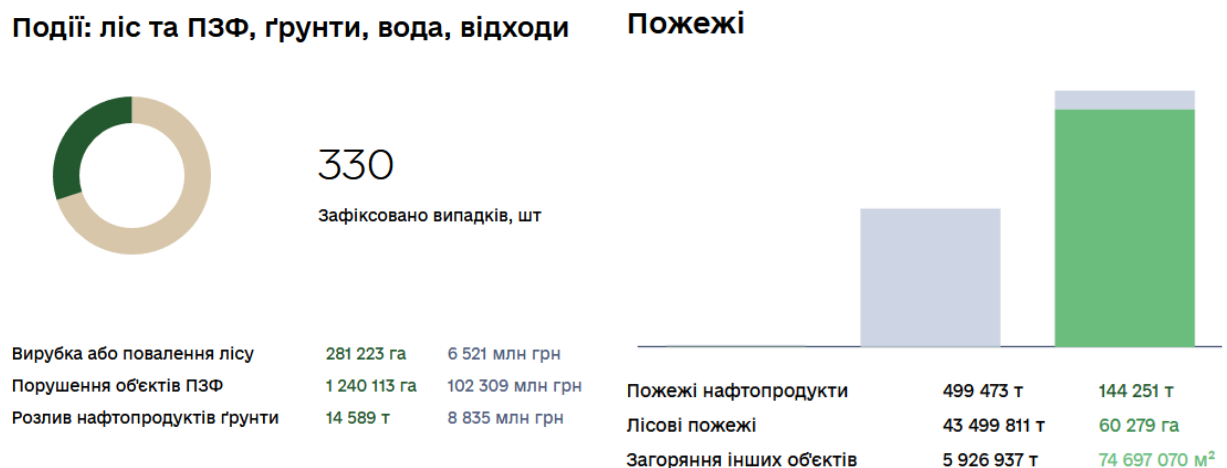

Рис. 3.11. Викопіювання із ресурсу «ЕкоЗагроза»

Одним із найпоширеніших негативних впливів людської діяльності на лісові екосистеми є незаконні рубки, які здійснюються без спеціальних дозволів. Зокрема, така ситуація почала фіксуватися в умовах воєнного стану, оскільки деревина є потужним енергетичним та будівельним ресурсом.

Проте наразі участь громадськості в охороні лісів є високою. Мобільний додаток «ЕкоЗагроза», розроблений Мінприроди, дає можливість будь-якому громадянину за допомогою смартфона надсилати інформацію про протиправну діяльність у лісах та пожежі з геоприв'язкою місцевості. Це дає змогу в режимі реального часу відстежувати екологічні злочини та розробляти плани їх ліквідації [2].

Станом на травень 2023 року зафіксовано понад 2400 повідомлень про шкоду довкіллю через додаток ЕкоЗагроза [23], 73 з яких стосуються порушень лісу та об'єктів природно-заповідного фонду, загальні збитки від яких сягнули 224 млн грн [12].

Також активну участь громадськість проявляє при відновленні лісових насаджень. Зокрема, на Житомирщині не зважаючи на війну, за перше півріччя 2022 року у рамках програми «Ліси Перемоги» було висаджено 3662 га лісових культур, що на 8 % більше порівняно із минулим роком [10].

Таким чином, можна стверджувати, що громадськість, розуміючи важливу роль лісів у воєнний час, які оберігають від обстрілів міста і села, бере активну участь у їх відновленні та охороні.

ВИСНОВКИ

Протягом 2021 року ДЕІ Поліського округу було здійснено 3935 заходів державного контролю, Управлінням державного екологічного контролю Житомирської області було здійснено 1989 перевірок, у результаті кількості складених протоколів становила 3503, до відповідальності притягнуто 3438 осіб. Сума накладених штрафів сягнула 845,603 тис. грн, із яких було стягнуто 812,613 тис. грн.

У сфері контролю, захисту, використання та відтворення рослинних ресурсів і лісу було здійснено 6 % від загальної кількості перевірок. Серед перевірок, що здійснені у сфері охорони, захисту та використання рослинних ресурсів, майже 59 %, а саме 73 заходи, відносились до лісового господарства. Перевірки, які були здійснено у сфері охорони лісових ресурсів, становили 32,9 % планових заходів та 67,1 % позапланових. За результатами перевірок було притягнуто до адміністративної відповідальності 470 осіб за пошкодження та знищення лісових насаджень. Серед усієї кількості складених протоколів у сфері лісових ресурсів за результатами планових перевірок було складено 68,5 %, а позапланових – 31,5 %. У сфері охорони лісового господарства нарахована сума штрафів сягнула 156,892 тис. грн, із яких стягнуто 99,1 %. У результаті пошкодження та знищення дерев було розраховано збитки загальною сумою у 4055,998 тис. грн, із якої невстановленими особами було нанесено збитків на суму 1103,647 тис. грн. У сфері охорони та захисту лісу пред'явлено 32 претензії на загальну суму 2932,794 тис. грн, із яких стягнуто у результаті планових заходів 103,1 %, позапланових – 21,5 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батир Ю. Г. Державне управління і регулювання лісовим господарством України. DOI: 10.5281/zenodo.3233345. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/9020/1/Zb%D1%96rnik%20NUCZU 2019 1%20%2810%29 %20NEW-77-84.pdf>.
2. Валерко Р. А., Герасимчук Л. О. «ЕкоЗагроза» як інструмент фіксації екологічних злочинів у лісовому господарстві. *Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи досліджень-2022*: Мат-ли І Всеукр. наук.-практ. конф., 30 травня 2022 р. Житомир: Поліський національний університет, 2022. – С. 30-31.
3. Валерко Р. А., Радучич А. В., Трокоз І. Ю. Контроль за охороною, захистом, використанням рослинних ресурсів у межах ДП «Словечанське лісове господарство». *«Проблеми ведення та експлуатації лісових і мисливських ресурсів»*: мат-ли III-ї Всеукр. наук.-практ. конф. присвяченої пам'яті професора А.І. Гузія. м. Житомир, 12 жовтня 2022 р. С. 14-16.
4. Валерко Р. А., Трокоз І. Ю. Участь громадськості в охороні лісів під час воєнного стану. *«Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку»*: збірник мат-в V Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, магістрів, аспірантів, молодих вчених і викладачів, м. Малин, 21 березня 2023 року. Малин: Вид-во МФК, 2023. С. 62-63.
5. Волков О. Є. Адміністративно-правове забезпечення використання й охорони лісового фонду України. Дисертація на здобуття наук. ступеня к. юр. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2020. 264 с.
6. Герасимчук, Л., Медведовський, Є., & Валерко, Р. (2023). Державний нагляд (контроль) у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів на території житомирської області. *Проблеми хімії та сталого розвитку*, (4), 38–47. <https://doi.org/10.32782/pcsd-2022-4-4>.

7. Громадський екологічний контроль : посіб. для громадських інспекторів з охорони довкілля / С. В. Берзіна, В. Є. Борецько, Г. С. Бузан ; за заг. ред. І. О. Яковлева. – К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 150 с.
8. Державна екологічна інспекція України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.dei.gov.ua>.
9. Державне управління в галузі охорони лісів за законодавством України: органи управління та їх функції. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Glibko/7.4.pdf>.
10. Житомирські ліси Перемоги / Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3565660-zitomirski-lisi-peremogi.html>.
11. Заверюха М. М. Правова охорона лісів в умовах воєнного часу. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 3. С. 164-167. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.3.27>.
12. ЕкоЗагроза: офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/>.
13. Кротюк А. Іноземний досвід запобігання незаконній порубці, перевезенню, зберіганню, збуту лісу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. 1(118). С. 24-30. doi:10.33270/01211181.24.
14. Мельник П. В. Правова охорона лісів Карпатського регіону України : дис. ... канд. юрид. наук. Івано-Франківськ, 2002. 195 с.
15. Новик В. А. Кримінально-правова охорона лісового фонду України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 5(40). С. 144-148.
16. Олійничук Р. Особливості розслідування незаконної порубки лісу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. 3(23). С. 166-169. doi:10.35774/app2020.03.166.
17. Положення про Державну екологічну інспекцію Поліського округу (нова редакція): Наказ Державної екологічної інспекції України від 01 червня 2021 р. № 252. URL: <https://polissyareg.dei.gov.ua/post/polozhennya-pro-derzhavnu-ekologichnu-inspektsiyu-poliskogo-okrugu-nakaz-25>.

18. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 23.07.2008 № 665 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2008-п>.

19. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.

20. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План від 29.12.2021 № 1777-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-р>.

21. Про схвалення Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 31.05.2017 № 616-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-р>.

22. Соцький А. Повноваження та компетенція центральних органів виконавчої влади в лісовій сфері. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2020. 48. С. 115-119. doi:[10.32841/2307-1745.2020.48.26](https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.48.26).

23. Українці активно долучаються до фіксації воєнних злочинів. URL: <https://eco.gov.ua/news>.

24. Чернявська Я. Адміністративний нагляд як метод лісоохоронної діяльності Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. 3(2). С. 74-78. doi:[10.32782/2524-0374/2020-3-2/18](https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3-2/18).

25. Aggestam, F., Pülzl, H. 2018. Coordinating the Uncoordinated: The EU Forest Strategy, *Forest*, 9(3), 2-19. <http://dx.doi.org/10.3390/f9030125>.

26. Ammer, C., Fichtner, A., et al. 2018. Basic and Applied Ecology, 32, 3-25. <https://doi.org/10.1016/j.baae.2018.07.006>.

27. Beregniak, E., Beregniak, M., Myronycheva, O., Balabak, A., Belava, V., Boroday, V., Nedilska, U., Hudyma, V., Kucher, L., and Voitsekhivskyi, V. (2023). Ecological Analysis of the Current State of Forest Resources in Forest

Steppe of Ukraine. *Journal of Ecological Engineering*, 24(1), pp.87-96.
<https://doi.org/10.12911/22998993/155951>

28. Colaço R., Simão J. (2018): Disclosure of corporate social responsibility in the forestry sector of the Congo Basin. *Forest Policy and Economics*, 92: 136–147.

29. Elvan O.D. (2014): Forest offences in 21 st century Turkey (with the example for the offender and trial period of illegal use of the forests in Istanbul). *International Journal of Law, Crime and Justice*, 42: 324–339.

30. Ekhuemelo, D.O., Amonum, J.I., Usman, I.A. 2018. Importance of forest and trees in sustaining water supply and rainfall. *Nigeria Journal of Education, Health and Technology Research*, 3, 273-280. Available at: <https://bit.ly/3P1aKux>.

31. Escobedo F.J., Clerici N., Staudhammer C.L., Feged-Rivadeneira A., Bohorquez J.C., Tovar G. (2018): Trees and crime in Bogota, Colombia: Is the link an ecosystem service or a disservice? *Land Use Policy*, 78: 583–592.

32. FAO Forestry paper «Global forest land-use change 1990–2005». Food and agriculture organisation of the united nations Rome, 2012, 40. Available at: <https://bit.ly/3zVUbf3>.

33. Fisher J.A., Cavanagh C.J., Sikor T., Mwayafu D.M. (2018): Linking notices of justice and project outcomes in carbon offset forestry projects: Insights from a comparative study in Uganda. *Land Use Policy*, 73: 259–268.

34. Franklin, J.F., Johnson, K.N., Johnson, D.L. 2020, *Ecological Forest Management*. Waveland Press, 646.

35. Iksanov R. & Vladimirov I. (2020). The importance of state supervision in the field of forestry for the development of the regional economy. *Vestnik BIST*. 24-30. 10.47598/2078-9025-2020-3-48-24-30.

36. Gençay G., Mercimek A. (2019): Public conscience and influence of law on forest crimes: Insights from Kastamonu, Turkey. *Forest Policy and Economics*, 106: 101978.

37. Kucher L., Poltoretskyi S., Vasylenko O., Krasnoshtan I., Zamorskyi O., Manzii O., Boroday V., Voitsekhivska O., Voitsekhivskyi V., Beregniak E. 2022. Peculiarities of the Primary Process of the Soil Formation on the Mine Rock Dumps under the Influence of Biotic Factors. *Journal of Ecological Engineering*, 23(11), 101–108. <https://doi.org/10.12911/22998993/153399>.
38. Lendyel, M.O., Zhulkanych, V.O. 2018. Peculiarities of sustainable management of development of the timber industry complex of Zakarpattia region. *Nauk. Visnyk Mukachivskoho derzhavnoho un-tu*, 1(9), 105-110. (in Ukrainian), Available at: <https://bit.ly/3Qfchhw>.
39. Managi, S., Wang, J. and Zhang, L. (2019), "Research progress on monitoring and assessment of forestry area for improving forest management in China", *Forestry Economics Review*, Vol. 1 No. 1, pp. 57-70. <https://doi.org/10.1108/FER-04-2019-0012>.
40. Mehring, M., Stoll-Kleemann, S. 2008. Evaluation of Major Threats to Forest Biosphere Reserves: A Global View, *GAIA - Ecological Perspectives on Science and Society*, 17(S1), 125-133. <https://doi.org/10.14512/gaia.17.S1.10>.
41. Public report of the State Agency of Forest Resources of Ukraine. 2019. 43. (in Ukrainian), Available at: <https://bit.ly/3BHpbRn>.
42. Schuh, A., Immich, G. 2022. The Atmosphere: Forest Climate and Its Health Effects. In: *Forest Therapy - The Potential of the Forest for Your Health*. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-64280-1_3.
43. Venäläinen, A., Lehtonen, I., Laapas, M., Ruosteenoja, K., Tikkanen, O.P., Viiri, H., Ikonen, V.P., Peltola, H. 2020. Climate change induces multiple risks to boreal forests and forestry in Finland: A literature review, 26(8). <https://doi.org/10.1111/gcb.15183>.